

FØROYAR Í DAG

Ritstjórar: W. HEINESEN og HEDIN BRÚ

Frammiúr Føroyingar.

Tað, ið mest sermerkti Føroyingafelagsstíðina, var at hon elvdi eitt framtak í føroyskum andslívi. Menn her heima komu at kenna seg sum ein fólk-eind, og ansurin fyrri okkara søgu og mentan tók at liva.

Tó, sum tíðin leið kom henda rørsla mest at starvast politiskt; hetta hevði sjálvandi eisini sín stóra týðning; tað hevði verið heldur berligt fyrri føroyskan tjóðskap um hetta arbeiði ikki varð gjørt. Men vit sleppa neyvn undan at viðganga, at tað politiska tók ov nógv undir seg, soleiðis at aðrar síðir av andslívinum komu at liggja á láni.

Tað liv, ið okkara søga tók at liva millum manna, er eisini merkt av hesum víðurskiptum, soleiðis at teir menn, sum eru drignir fram úr søguni, mestsum allir eru slíkir, ið hava tilknýti á ein og annan hátt til tað politiska, meðan aðrir, sum eru líka nógv verdir seguliga, mestsum hava verið gloymdir.

Millum teir menn og kvinnur, ið fyríkoma í okkara gomlu søgnum, hitta vit mong, ið bera á brá við tey, vit kenna frá Føroyingasøga. Tað er valla nakar í søgunum, ið er so livandi avmyndaður sum tann visi og hugli Tróndur í Gøtu, og tað er kanska heldur eingin so hábærsligur sum Sigmundur Brestisson. Men her eru tó mangan fólk, ið eins og Tróndur sermerkjast av miklari maktgirnd — ella vit fara her heldur at siga: maktgirnd uttan lag og máta — og gandakynstri: menn sum Jenis í Ladangardi, Regin í Toftum, Giljabóndin ella Ormur bóndi á Skála fyrri bert at nevna nakrar av teimum elstu og mest kendu. Eftir hesum gomlu søgnum at døma hevur tað liv, ið her hevur verið livað, ikki verið júst hugnaligt í teimum døgum, eitt nú í tíðini millum 13. og 17. öld. Tó, tann mynd, søgnirnar geva av livinum í Føroyum í miðeldini, er sjálvandi heldur eintáttað. Søgnirnar hava, sum dr. Jakobsen sigir, ein serligan tókka til sermerkt lagnuspæl, ógvsligar hendingar, bardaga og kapping, álop, dráp o. s. fr. Ti er tað eitt so óhóskandi stórt tal av óhugnaligum persónum, ránsmonnum, valdsmonnum og drápsmonnum, ið søgnirnar snúga seg um.

Men tey og tey undantøk eru kortini. Tað eru t. d. soverðin vinglandi skaplyndi sum Páll fangi. Her er eisini tann forvitnislígi margháttingurin Pól Jógvansson á Nesi í Porkeri (o. u. 1600), sum ger sær ein fjáðurham av gásafjæðrum — ein fantastur, ið eisini tyktist hava verið ovurrikur og hartil sjáldsama mann-góður: søgnin sigur, at hann hevði 50 útróðrabátar, sum hann leigdi út til fátækrafólk fyrri litið og lætt.

Og síðani er at nevna ein av teimum í søgunum, ið kanska meiri enn nakar annar lýsir føroyskt sinni og fólkalyndi: Guttormur í Múla.

Guttormur er ein av teimum *gandakallunum*, ið ikki hava verið sjáldsamir her hjá okkum líka síðani Trónda dagar. Men hansara gandur er av einum ljósari og í grundini stuttligari slag. »Ikki nýtti hann kunstur sín til at gera nekrum manni mein, nógv heldur til at hjálpa. Valamaður var hann, frálíkur í ávikum og álitismáður í øllum lutum».

Henda søgnin er ein av teimum longstu í dr. Jakobsens savni, men eisini ein av teimum vakrastu og klárastu.

Guttormur sigst at hava verið sonur Rasmus í Haraldssundi og sonarsonur Magnus Heinason. Tað er líkt til at hann er søguligur. Kortini stendur hann sjálvandi meir enn við øðrum beininum í sagnheiminum. Hann ferðast millum tey fornescu; við sínum kunstum fær hann sær tamarhald á teirra fenaði og kemur teimum á so mangan hátt aftur um brekku, soleiðis sum menn í ævintýrum eru vanir at gera. Men hann er eingin óhugnaligur gandakallur kortini, og hansara virki sum manari og galdramaður fer fram í einum heimi, ið lýsir av gerandislívi og verunleika. Guttormur er vinsælur og hjálpsamur gandakallur, treytagóður, sum søgnin sigur. Hóast tær sjáldsomu gávur, hann hevur, tyktist hann bert tvær ferðir hava hevnt seg inn á fólk: aðru ferðina at ganda liv í ein høvudleysan tarv og hina ferðina at taka artina frá einum tarvi. Eina aðru ferð letur hann til skémtunar ein hana bera eitt spíri. Hansara vælgerðir eru harimóti fleiri: hann manar spøkilsir niður,

hjálpir monnum í havsneyð, hjálpir kúm móti trellkonum. Á Viðareiði var ein prestur, harra Klæmint; ein niðagrisur var lagstur so á hann, at um náttina tá ið presturin svav, kom hetta skarnskeitið og seig tærnar á honum. Til síðst visti presturin sær eingi livandi ráð uttan at heita á Guttorm um hjálp. Guttormur fer so í kjóla og pipukraga hjá presti og manar niðagrisin í jørðina. Tá stóð so hart á hjá Guttormi, at tá ið hann kom aftur frá hesum verki, var prestakjólin sviðin.

Um Guttorms kappastrið við gandakellingina Barbu við Kviggjá í Sumbæ sigur henda vælsagda søgnin stuttligar tilburðir. Yvirhevur er hesin maðurin, Guttormur, lýstur við kæti og skemtiligum vælvilja, ið ger hann so sjáldsama livandi og nærstaddan.

Tað er himalviður munur ímillum tann dapra og hátíðarliga maningar-leikin í Sandvík, har Tróndur manar tann druknaða Sigmund fram, og til tann leikin, har Guttormur kemur aftur frá vælloknum verki, klæddur í harra Klæmints sviðna ornát. Og tó var Guttormur á sín vis ein mikil og nógv virdur maður. »Hann sigst hava verið hin ramasti gandakallur í Føroyum».

Frásøgnin um Guttorm í Múla er á ein áhugaverdan hátt ólík tí álvarsomu Føroyingasøguni eins og tí bondskliga og beiska yvirbragðinum í teimum eldru søgnum. Í søgnini um Guttorm tyktist føroyskt kæti rættuliga hava tikið til sín. Tað ríkur av menniskjulichheit, ironi og livandi frásøguhegni.

»Lágur maður var hann á vøkstri, men góður stírdil var í honum kortini». Soleiðis sigst um sjálvan Guttorm. Og millum linjurnar kunnu vit mestsum hóma hansara andlitsskap fyrri okkum. Hann smírist eitt sindur spoyskliga og betri vitandi, men kortini blidliga og við samkenslu. Hann er ein maður, ið hevur gáað eftir menniskjum og veit hvat ið býr í teimum — á sama hatt sum teir av okkara forfedrum, ið hava skapt okkara aðalgóðu orðatek. Og hann er eisini ein lesandi, ja enn tá mestsum útlisin maður, um søgnin sigur rætt.

Guttormur garðar sjálvandi framúr í síni føroysku samtið. Hann er við sínum »yvir náttúrligu»

(suggestivu?) kreftum, ein maður við frálíkum náttúrgávum, ið sjálvt kirkjan, sum tá ið tíðini var ógvuliga ráðarík, ivaleyst mátti taka fyrri fult.

Tað ereyvitad, at einstakir núlivandi Føroyingar hava vmisk skaplyndi til felags við Guttormi. Ein maður sum Regin í Lið er eins og hansara navnframi landi frá sagn-tíðini ein vitur maður, ið hevur lisið í náttúrarinnar stóru bók so væl sum í mongum minni, og báðir eru teir góðir ráðgevarir, »frálíkir í ávikum og álitismenn í øllum lutum».

Guttormur, hesin føroyski bóndin, hvørs megji ikki fyrst og fremst var ríkidemi, kroppsstyrki ella støða í samfelaginum, men er av andligum slag, í tátuðarinnar lagi, kemur til sjóndar í árunum stutt aftaná 1600. Og tað er vert at geva gætur, at hann heldur livið í sær mitt í eini tíð, ið er full í pátrúgv, sum í syðri og størri londum sermerkir seg við heksabrenning og ónnur ómenniskjulichheit. Ja, Guttormur umboðar enn tá eitt slag av humanitet, um vit so kunnu siga, ið hvussu er eitt lyndi, sum er avgjört dæmligt og positivt og sum vissiliga ikki er minni føroyskt enn tað myrka og valdsmannákenda lyndi, ið kemur til sjóndar í teimum flestu av hinum gomlu søgnum.

Tað verður her við gjørt kunnigt, at grindalistin fyrri 1943 er til skjals á býráðsskrivstovuni í tíðini frá 26. mai til 9. juni hvønn yrkisdag kl. 12—14.

BÝRÁÐIÐ

Føroya Sjóvátrygging

Skip - motorbátar
útróðrabátar - vørur
verða tryggjað

Tlf. 372

A. T.

hevur stórt lagur av linuhúkum í øllum stóðum fiskisnorur og teymasnorur, tendproppar, bátaseym og rógveur. Orðrar frá bygðum sendast.

Arbejdernes Trawlerdrift,
Tøroyri.

Telef. 3—5—29.